

شناسایی و اولویت‌گذاری عوامل مؤثر بر مرجعیت علمی دانشگاه

فاطمه کوشازاده*
احمد اکبری**
علی معقول***
مهدی جباری نوغابی****
علی کوشازاده*****

چکیده

پژوهش حاضر به منظور شناسایی، طبقه‌بندی و اولویت‌گذاری عوامل مؤثر بر مرجعیت علمی دانشگاه (مورد مطالعه: دانشگاه بین‌المللی امام رضا علیه‌السلام) در راستای ارتقای کیفیت آموزش عالی و قدرت نرم کشور انجام شد. ابتدا با روش کتابخانه‌ای اقدام به بررسی پیشینه پژوهش به منظور شناسایی عوامل مؤثر بر مرجعیت علمی دانشگاه گردید، سپس با تحلیل مضامین اولیه و روش دلفی کیفی (نظرسنجی خبرگان) به توسعه، طبقه‌بندی و اولویت‌گذاری عوامل احصا شده پرداخته شد. خبرگان به تعداد ۱۵ نفر، با روش نمونه‌گیری گلوله برفی تا رسیدن به اشباع نظری انتخاب گردید و با استفاده از روش فرایند تحلیل سلسله مراتبی، وزن زیر عوامل در هر عامل مرتبط آن به دست آمد. عوامل مؤثر بر مرجعیت علمی دانشگاه ابتدا در قالب ۹۰۲ مضمون اولیه مورد شناسایی قرار گرفت و در نهایت پس از غربال‌گری و طبقه‌بندی، در قالب ۴۵ زیرعامل شناسایی و به ترتیب اهمیت مدنظر خبرگان، رتبه‌بندی شدند. تربیت و توانمندسازی سرمایه انسانی خودباور و کارآفرین در رتبه اول اهمیت، وجود شبکه علمی هم‌افزای ملی و فراملی در اولویت دوم و هرم مناسب اعضای هیئت علمی با جذب نیروهای کیفی تخصصی در رتبه سوم اهمیت در مجموعه عوامل مؤثر بر مرجعیت علمی دانشگاه قرار گرفت.

واژه‌های کلیدی: دانشگاه، روش دلفی، فرایند تحلیل سلسله مراتبی، مرجعیت علمی

مقاله حاضر برگرفته از رساله دکتری رشته مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد نیشابور است.

* دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی، گروه مدیریت آموزشی، واحد نیشابور، دانشگاه آزاد اسلامی، ایران

** استادیار گروه علوم تربیتی، واحد بردسکن، دانشگاه آزاد اسلامی، ایران (نویسنده مسئول) akbari.180@gmail.com

*** استادیار گروه مدیریت، واحد نیشابور، دانشگاه آزاد اسلامی، ایران

**** استادیار گروه آمار، دانشگاه فردوسی، مشهد، ایران

***** دکتری مدیریت منابع انسانی، دانشگاه فردوسی، مشهد، ایران

تاریخ دریافت: ۹۸/۰۲/۲۴

تاریخ پذیرش: ۹۸/۱۰/۰۹

مقدمه

ارتقای جایگاه ایران به کشوری توسعه‌یافته، برخوردار از دانش پیشرفته و توانا در تولید علم و فناوری در منطقه آسیای جنوب غربی که بر اساس سند چشم‌انداز ۲۰ ساله بر عهده بخش‌های مختلف نظام به‌ویژه نهادها و مراکز علمی نهاده شده است، نیازمند ارتقای بهره‌وری نظام علمی، پژوهشی و فناوری کشور است. نهضت تولید علم تا دستیابی به جایگاه مرجعیت علمی کشور دارای فرایندی است که بخش اعظم آن در بستر نظام آموزشی کشور در جریان خواهد بود و از آنجاکه اساس توسعه فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی هر کشور را دانشگاه‌های آن تشکیل می‌دهد، آموزش عالی و به‌طور خاص دانشگاه‌ها، با اتخاذ رویکردی آینده محور، ضمن شناسایی فرصت‌ها، تهدیدها و چالش‌های آتی، ابزاری اساسی برای تولید و توسعه علم و فناوری در فرایند تحقق مرجعیت علمی محسوب می‌شوند. مرجعیت علمی تلاشی جمعی و بلندمدت است که مطابق با نیازهای فرد و جامعه برای تولید علم صورت می‌پذیرد (سیدجوادین و تابان، ۱۳۹۶). «علمی» که در عبارت مرجعیت علمی موردنظر است، اولین مرتبه توسط مقام معظم رهبری در دیدار با دانشجویان و اساتید دانشگاه امام صادق (ع) در روز عید غدیر، ۲۹ دی‌ماه ۱۳۸۴ مطرح گردید. بر اساس سخنان رهبری، مرجعیت علمی واژه‌ای بدیع است که ایشان معنای ویژه‌ای از آن در نظر دارند. معانی‌ای مانند «ایجاد بنای مستقل علمی با استفاده از مواد آن در میراث علمی، فرهنگی و دینی» (قوام‌آبادی، مرتضوی نژاد، نوروزی، جوادی و عبدالحسین زاده، ۱۳۹۴) این واژه مفهومی است که در راستای جنبش نرم‌افزاری، تولید علم و تمدن‌سازی، مطرح است (گودرزی و رودی، ۱۳۹۰) مرجعیت علمی، مهم‌ترین رکن و محور پیشرفت است و به قطب و محور علمی شدن و کسب جایگاه ممتاز در حوزه علم و دانش می‌پردازد که از عوامل اصلی قدرت نرم کشور (رضایپور و فتاحیان، ۱۳۹۶) نیز محسوب می‌شود.

پس از طرح موضوع مرجعیت علمی در دانشگاه‌ها و آموزش عالی کشور توسط مقام معظم رهبری (مدظله) در سال ۱۳۸۴، پژوهش‌هایی به‌قرار ذیل انجام شده است: در سال ۱۳۹۰ گودرزی و رودی پژوهشی با عنوان «تبیین مرجعیت علمی برای نهادهای علمی کشور»، با روش کیفی نظریه داده بنیاد انجام دادند که در آن هفت مقوله: ویژگی، سطوح، نظام، هویت، مدیریت، محور و راهبرد برای مرجعیت علمی به دست آمد. نتایج پژوهش کمی و همکاران در سال ۱۳۹۰ با عنوان «بررسی عوامل دستیابی به مرجعیت علمی از

دیدگاه استادان دانشگاه علوم پزشکی تبریز» به روش پیمایشی نشان داد که مهم‌ترین عوامل دستیابی به مرجعیت علمی از نظر خبرگان مورد مطالعه به ترتیب اولویت عبارت‌اند از: گسترش ارتباط دانشگاه با محافل علمی برتر دنیا؛ تقویت روحیه انتقادپذیری؛ دستیابی به علم و دانش پیشرفته؛ رونق دادن به نشریات علمی؛ توجه بیشتر به پروژه‌های پژوهشی و تبدیل آن‌ها به علم؛ اختصاص اعتبارات کافی به طرح‌های پژوهشی؛ توسعه فرهنگ خودباوری؛ ایجاد نشاط علمی؛ گسترش پژوهش در عرصه کاربردی و توسعه‌ای؛ ارتقای توانمندی‌های همه‌جانبه اعضای هیئت علمی.

مقاله فیاض و افشارکهن با عنوان «گذری بر بسترهای فرهنگی تحقق مرجعیت علمی در جهان» در سال ۱۳۹۰ به روش اکتشافی و منابع علمی و کتابخانه‌ای به تبیین بسترهای فرهنگی تحقق مرجعیت علمی و عوامل آن پرداخته و موانع فرهنگی دستیابی به مرجعیت علمی و راهکارهای فرهنگی تحقق مرجعیت علمی را بیان کردند. در پژوهشی دیگر، فیاض (۱۳۹۰) با عنوان «نقش و جایگاه نظام آموزشی در فرآیند مرجعیت علمی»، الگوی مفهومی فرآیند مرجعیت علمی را ارائه داد. این الگو شامل فرآیندهای تولید علم، استقلال علمی، اقتدار علمی و درنهایت مرجعیت علمی است. مطالعه حکمت افشار و همکاران (۱۳۹۲) با عنوان «احیای رویکرد مرجعیت علمی: دیدگاه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی گلستان» با روش کیفی تحلیل مضمون، بیانگر آن بود که مضامین احیای مرجعیت علمی از منظر دانشجویان به این ترتیب است: حرف آخر علمی را زدن، استناد دادن، ارجاع دادن، کرسی داشتن در علم، بومی‌سازی علم و قابل حصول بودن علم. یافته‌های پژوهش قوام‌آبادی و همکاران (۱۳۹۴) با عنوان «الگوی مرجعیت علمی در جمهوری اسلامی ایران بر اساس بیانات مقام معظم رهبری» نشان داد حرکت به سمت مرجعیت علمی، فرآیندی است که پیشرفت همه‌جانبه کشور از جمله پیامدها و نتایج آن است. در پژوهش تابان و همکاران (۱۳۹۵) با عنوان «شناسایی مؤلفه‌های مرجعیت علمی در آموزش عالی ایران با رویکرد داده بنیاد» مرجعیت علمی به عنوان پدیده محوری مورد توجه قرار گرفت.

با عنایت به نتایج پژوهش‌ها و توجه به اینکه دانش و دانش‌آفرینی محور اصلی توسعه و پیشرفت در دنیا و مزیت رقابتی سازمان‌ها و جوامع و برتری کشوری بر کشور

دیگر به حساب می‌آید (گاردنر، فونگ و هانگ^۱، ۲۰۱۰)، آموزش عالی و به‌طور خاص دانشگاه‌ها، ابزاری اساسی برای جبران عقب‌ماندگی محسوب می‌شوند (پرکمان و همکاران^۲، ۲۰۱۱). تقویت علم و فناوری یکی از مهم‌ترین مؤلفه‌های اقتدار و حاکمیت ملی است که تأثیر شگرفی بر پیشرفت کشورها و نیز اعتبار جهانی آن‌ها دارد (پوررضا، ۱۳۹۰). چالش‌های جهانی شدن به‌عنوان یک موتور محرک قدرتمند، فرصت‌های مطلوبی را در اختیار دست‌اندرکاران آموزش عالی قرار داده است. قشر دانشجو، استاد و صنایع و علوم مختلف می‌بایست بی‌وقفه و با همتی مضاعف در این راستا دست یکدیگر را بفشارند و با یادگیری چگونگی دستیابی به اندیشه‌ها و فناوری‌های به وجود آمده و به اجرا درآوردن آن‌ها، گام بردارند (خراسانی، فتحی و اجارگاه و قنبری، ۱۳۹۴).

نظام آموزش عالی کشور به دانشگاهی مرجع جهت توسعه و ترویج علم، گسترش آموزش متناسب با نیازهای جامعه و آمایش سرزمین، دانش‌افزایی و توانمندسازی منابع انسانی و توسعه آموزش عالی فراملی و بهره‌گیری از فرصت‌های آموزشی منطقه نیاز دارد (محمدی نژاد، ۱۳۹۰). بررسی سیاست‌ها، برنامه‌ها و نظام‌های آموزشی کشورهای توسعه‌یافته نیز گویای این واقعیت است که این کشورها به اهمیت و جایگاه علم و فناوری واقف بوده (نومان^۳ و همکاران، ۲۰۱۵) و برای دستیابی به توسعه علمی و مرجعیت علمی اقدام به برنامه‌ریزی استراتژیک و سرمایه‌گذاری کلان کرده‌اند.

با بررسی ۱۱ دانشگاه برتر مرجع جهان (جدول ۱) که دارای بیانیه مأموریت و برنامه راهبردی جامع بودند (پورعزت، ۱۳۸۷). می‌توان دریافت آنچه در اسناد راهبردی دانشگاه‌های بزرگ و برتر جهان مورد تأکید قرار گرفته است؛ آموزش‌ها و پژوهش‌های کاربردی و مرتبط با صنعت، تعامل و وابستگی متقابل دانشگاه و جامعه در دنیای جهانی، توسعه مراودات و تعاملات بین‌المللی (رومی دیاس^۴، ۲۰۱۹) و تشکیل گروه‌های آموزشی و پژوهشی فرامکانی، استفاده از فن‌آوری‌های پیشرفته و فن‌آوری اطلاعات و سرانجام، ضرورت توجه به تنوع و تفاوت‌های فرهنگی در اداره دانشگاه و ارائه برنامه‌های آموزشی و پژوهشی است (تئودورینو^۵، ۲۰۱۳).

با توجه به مطالب بیان شده در پژوهش حاضر تلاش شده است به دو سؤال مهم در خصوص مرجعیت علمی دانشگاه پاسخ داده شود؛

1. Gardner, P. L., Fong, A. Y., & Huang, R. L.
1. Perkmann, M., et al.

3. Noaman, A. Y.,
4. Romani-Dias, M.,
5. Teodoreanu

شناسایی و اولویت‌گذاری عوامل مؤثر بر مرجعیت ... ۱۳۷

- عوامل (اصلی و فرعی) مؤثر بر مرجعیت علمی دانشگاه (مورد مطالعه: دانشگاه بین‌المللی امام رضا) چیست؟
- اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر مرجعیت علمی دانشگاه (مورد مطالعه: دانشگاه بین‌المللی امام رضا) چگونه است؟

جدول ۱. اهداف و راهبردهای دانشگاه‌های برتر مرجع جهان

رتبه جهانی	هدف و راهبرد مورد تأیید	نام دانشگاه	ردیف
۲	تعالی سطح دانش و ارائه آموزش‌های مرتبط با عرصه‌های کاربردی، فناورانه و دیگر عرصه‌های دانش؛ تولید دانش و اشاعه آن و توسعه همکاری‌های بین دانشگاهی؛ و ارائه خدمات بهتر به ملت و جهان.	ام. آی. تی	۱
۳	آموزش، پژوهش و ارائه خدمات عمومی؛ بهبود رابطه نهاد آموزش و جامعه برای ارتقا سطح کیفیت زندگی مردم.	برکلی کالیفرنیا	۲
۵	رشد و تحول برای پاسخگویی بهتر به نیازهای دانشگاهی و اجتماعی آینده؛ گسترش دانش و کاربردهای آن برای ارتقاء سطح توسعه انسانی و اقتصادی؛ افزایش مشارکت دانشجویان در امور آموزشی و پژوهشی؛ بازنگری مستمر برنامه‌های درسی.	پنسیلوانیا	۳
۶	کمک به رشد شهروندان، به‌ویژه رهبران آینده؛ پذیرش تنوع انسانی و ارج نهادن آن.	میشیگان	۴
۷	تعلیم و آموزش رهبران فردا؛ بسط و گسترش مرزهای دانش؛ ارائه خدمت به جامعه و شهروندان.	کرنل	۵
۸	آموزش، پژوهش و ارائه خدمات عمومی در سطحی جهانی؛ توسعه دوره‌های آموزشی معطوف به تنوع نژادی و قومی؛ بهبود پاسخگویی سیستم دانشگاه و نهادها و مؤسسات وابسته به آن.	ویسکانسین مدیسون	۶
۹	پیشرفت در عرصه‌های متداخل آموزشی و انجام پژوهش‌ها و ارائه خدمات عمومی؛ کمک به حفظ و ارتقا وضعیت اقتصادی دولت.	تگزاس	۷
۱۰	تعالی سطح دانش و اشاعه آن.	واشنگتن	۸
۱۲	پژوهش، اکتشاف و تولید دانش؛ آموزش و یادگیری و تسهیم دانش؛ توسعه و ارائه خدمات عمومی؛ توسعه تبادل دانش بین دانشگاه و جامعه.	مینه‌سوتا	۹

ردیف	نام دانشگاه	هدف و راهبرد مورد تأیید	رتبه جهانی
۱۰	کارنگی ملون	ارائه آموزشی متمایز و با کیفیتی ممتاز؛ ترغیب پژوهش، خلاقیت و ابتکار؛ بهره‌گیری از دانش نوین برای ارائه خدمات بهتر به جامعه.	۱۳
۱۱	شیکاگو	توجه به مقوله تنوع در محیط رقابتی امروز و انجام مطالعات میان‌رشته‌ای هدفمند.	۱۴

روش

پژوهش حاضر به لحاظ هدف کاربردی و از نظر ماهیت از نوع پژوهش‌های کتابخانه‌ای و کیفی دلفی است. این پژوهش در دو مرحله انجام شد: ابتدا با روش کتابخانه‌ای و مراجعه به پایگاه‌های اطلاعاتی و کتابخانه‌های دانشگاهی، کتب، نشریات و مقالات، پایان‌نامه‌ها، بیانات مقام معظم رهبری و اسناد بالادستی نظام جمهوری اسلامی ایران، مورد مطالعه و تحلیل مضمون قرار گرفت و عوامل مؤثر در قالب ۹۰۲ مضمون اولیه شناسایی و طبقه‌بندی شدند. سپس، در مرحله دوم برای تأیید، اصلاح و توسعه عوامل مؤثر مستخرج از مطالعه کتابخانه‌ای، از روش دلفی^۱ کیفی استفاده شد.

نظرسنجی از اعضای هم‌اندیشی خبرگان در دو مرحله انجام شد و عوامل مؤثر و زیرعامل‌های آن‌ها نهایی شدند. در مرحله اول، سه عامل آموزشی، پژوهشی، سرمایه انسانی و ۲۷ زیرعامل مستخرج از پیشینه پژوهش به خبرگان ارسال شد و در مرحله دوم بر اساس نظرات خبرگان دو عامل ساختاری-مدیریتی و زمینه‌ای و ۱۸ زیرعامل دیگر اضافه شد و این عوامل به پنج عامل و ۴۵ زیرعامل تغییر یافتند و نهایی شدند.

در این راستا، پس از استخراج عوامل، پرسشنامه‌ای بسته پاسخ، مبتنی بر طیف پنج گزینه‌ای لیکرت، شامل عوامل مذکور، برای تعیین میزان اهمیت هر عامل، میان خبرگان توزیع شد. روایی پژوهش از طریق مطالعه ادبیات نظری و با استفاده از نظرات استادان و متخصصان در این زمینه حاصل شد. پایایی ابزار پژوهش با استفاده از نرم‌افزار اس. پی. اس. از طریق ضریب آلفای کرونباخ (۰/۸۸) محاسبه شد که مقدار قابل قبول را نشان می‌دهد. برای انتخاب اعضای هم‌اندیشی خبرگان از روش نمونه‌گیری هدفمند از نوع گلوله برفی تا حد اشباع استفاده شد که در این پژوهش حد اشباع نظری به ۱۵ نفر رسید. در مطالعات داخلی و خارجی نیز حد اشباع و کفایت نظری از خبرگان به تعداد ۱۰ تا ۲۰ نفر پیشنهاد

1. delphi technique

می‌شود. به‌منظور انتخاب اعضای هم‌اندیشی خبرگان پژوهش حاضر، پس از شرکت پژوهشگر در سلسله همایش‌های مرجعیت علمی در آستان قدس رضوی، به روش گلوله برفی به تدریج به شناسایی ۱۵ نفر از صاحب‌نظران و خبرگان موضوع مرجعیت علمی پرداخته شد که در رشته‌های گوناگون دانشگاهی از اعضای هیئت علمی و دارای پست مدیریتی در دانشگاه‌ها و مراکز علمی وابسته و یا دارای همکاری با آستان قدس رضوی بودند و برخوردار از فعالیت‌های پژوهشی و آموزشی همچون مقالات، سخنرانی و تألیفاتی در حوزه مرجعیت علمی و دانشگاهی در مراکز آموزش عالی کشور بودند. سرانجام نیز برای تعیین میزان اهمیت عوامل و زیر عوامل مؤثر بر مرجعیت علمی دانشگاه با استفاده از فرایند تحلیل سلسله مراتبی به رتبه‌بندی عوامل احصا شده پرداخته شد.

یافته‌ها

با استخراج عوامل مؤثر بر مرجعیت علمی دانشگاه از تحلیل مضامین پیشینه نظری و ترکیب آن با نظرات خبرگان به روش دلفی کیفی، پاسخ پرسش اول پژوهش مبنی بر: عوامل (اصلی و زیرعوامل‌ها) مؤثر بر مرجعیت علمی دانشگاه (مورد مطالعه: دانشگاه بین‌المللی امام رضا علیه‌السلام) در جدول ۲ نشان ارائه شده است.

جدول ۲. عامل‌ها و زیرعوامل‌های مؤثر بر مرجعیت علمی دانشگاه در مجموع نظر خبرگان

عامل: زمینه‌ای	
فرهنگ مروج دانش و پژوهش محوری (مهارت و کاربرد گرای، خلاقیت، پرسشگری و نقادی، شجاعت، خستگی‌ناپذیری، حقیقت‌جویی، همراه با نشاط علمی، امید و انگیزه)	
فضای رقابت سازنده علمی (بین دانشجویان و اساتید نسبت به رقابتی درون و برون دانشگاهی)	
وجود فرصت‌های متناسب رشد (علمی، مادی، معنوی و سازمانی) برای دانشجویان، اساتید و کارکنان بهره‌گیری از معیارهای جذابیت دانشگاه برای جذب نخبگان علمی، دانشجویان، اساتید و پژوهشگران برتر	
وجود کانون‌های تفکر و اتاق فکر هم‌اندیشی اساتدان و نخبگان در حل مسائل (برنامه‌ریزی علمی بر اساس واقعیت‌ها و نیازها، جلوگیری از فرار مغزها و بهره‌برداری از نخبگان)	زیر
رتبه و جایگاه ممتاز متناسب دانشگاه در سطح داخلی و بین‌المللی (فضای رقابتی در عرصه آموزشی و پژوهشی، تأکید بر نوآوری علمی، تعمیق و توسعه مهارت‌های آموزشی و پژوهشی اساتید و پژوهشگران)	عامل‌ها
وجود شبکه علمی هم‌افزای ملی و فراملی با نهادهای پژوهشی و دانشگاه‌های معتبر داخلی و خارجی با اولویت کشورهای اسلامی (برگزاری دوره‌های آموزشی فرامرزی مشترک، تبادل استاد و دانشجو و ...)	
وجود سازوکارهای حمایتی، برگزاری و تشویق مشارکت متخصصان و پژوهشگران در همایش‌های ملی و بین‌المللی، اعطای بورسیه‌های تحصیلی، فرصت‌های مطالعاتی و پژوهانه برای افزایش همکاری‌های بین‌المللی	

انعقاد تفاهم‌نامه و همکاری‌های آموزشی، پژوهشی، مهارتی، فناورانه و صنعتی با مراکز آموزشی، پژوهشی، فناوری و صنعتی پیشرو و معتبر ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی (دانشگاه‌ها و مراکز بزرگ و معتبر جهانی به‌ویژه جهان اسلام)

عامل: مدیریتی-ساختاری

مدیریت نظام‌مند یکپارچه و راهبردی در دانشگاه
نظام شایسته‌سالاری در هرم مدیریتی دانشگاه
تأمین منابع مالی پایدار و تخصیص هدفمند و بهینه اعتبارات، امتیازات و تسهیلات
استقلال مدیریتی و تخصصی دانشگاه از سوگیری‌های سیاسی (تقدم مدیریت علمی دانشگاه بر مدیریت سیاسی و سلیقه‌ای)
وجود رویکرد جامع و راهبردی در همه ابعاد و فعالیت‌های دانشگاه و اتخاذ تصمیمات منطقی در فرآیند توسعه ساختار و متولی مشخص و شایسته برای برنامه‌ریزی توسعه دانشگاه
هم‌افزایی و شفافیت قوانین، ضوابط، شاخص‌ها و تفویض اختیارات در مدیریت فرایندها و ساختارها
تقدم کیفیت‌گرایی (تضمین کیفیت) بر کمیت‌گرایی در مدیریت ساختار، فرایندها، برنامه‌ها و عملکردها
چابکی، انعطاف‌پذیری و پویایی ساختار اداری، مالی، مدیریتی و اجرایی دانشگاه

عامل: آموزشی

وجود چشم‌انداز و برنامه سرآمدی نظام آموزش دانشگاه (مبتنی بر نیازهای جامعه و اسناد بالادستی نظام آموزشی کشور)
محتوای برنامه‌ها و دوره‌های آموزشی، منطبق با مبانی ارزشی اسلامی- ایرانی و نیازهای تخصصی کشور
وجود رشته‌های منتخب علمی در راستای تبدیل شدن به قطب علمی در کشور و منطقه
ترویج زبان و ادب فارسی در مجامع علمی دنیا (به‌کارگیری زبان فارسی در حوزه‌های تخصصی علوم، تدوین کتب و متون مرجع در رشته‌های مختلف علمی به زبان فارسی، نظریه‌پردازی و تولید علم کاربردی به زبان فارسی)
ترویج و ترجمه دستاوردهای دانشمندان اسلامی- ایرانی (قدیم و جدید) در متون درسی و ترجمه منابع علمی ایرانی-اسلامی و ارسال کتب فارسی مرجع تولیدات و نظرات علمی دانشمندان کشور به مراکز، رسانه‌ها و کتابخانه‌های معتبر جهان

بومی‌سازی و نقد نظریات و ابزارهای علمی موجود در رشته‌های مختلف (بیرون به درون)
کیفیت مناسب زیرساخت‌ها و روساخت‌های آموزشی و کمک‌آموزشی (فضاهای کالبدی، تناسب سرانه دانشجو به استاد و فضاهای آموزشی، امکانات و تجهیزات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری، آزمایشگاه‌ها، کارگاه‌های علمی مرجع و کتابخانه مجهز شبانه‌روزی با امکانات گسترده رایانه‌ای و دسترسی راحت و سریع به منابع جامع و روزآمد کتابخانه‌ای و پایگاه‌های اطلاعاتی)
بهره‌گیری از نوآوری‌های آموزشی، پژوهشی و فناورانه در آموزش‌های اثربخش منطبق با شاخص‌های استاندارد کیفی و کمی جهانی (آموزش‌ها و محتوای درسی نوآورانه، کاربردی، همراه با عمل، جذاب و با کیفیت)
وجود کمیته برنامه‌ریزی علمی و ایده‌پردازان آموزشی و بهره‌گیری از نظام ارزیابی عملکرد آموزش (اجرا، بازنگری، اصلاح و بهبود نظارت، ارزیابی و تضمین کیفیت آموزش)

عامل: پژوهشی

انجام پژوهش‌های مسئله‌محور و هدفمند همسو با تحولات علمی و ناظر بر نیازهای دارای اولویت کشور وجود نظام جامع پژوهش و فناوری و اجرای سیاست‌ها و اولویت‌های پژوهشی بر اساس اسناد بالادستی (نقشه جامع علمی کشور، آموزه‌های اسلامی و مزیت‌های نسبی و رقابتی دانشگاه) وجود زیرساخت‌های علمی وابسته به دانشگاه (پارک‌های علم و فناوری، مراکز رشد و کارآفرینی، شرکت‌های علمی و پژوهشی دانش‌بنیان، پژوهش‌کنده‌های بین‌رشته‌ای مأموریت‌گرا، قطب‌ها و انجمن‌های علمی و کانون‌های پژوهشی)

هدایت نظام‌یافته پژوهش‌ها به سمت کاربرد و تجاری‌سازی دستاوردهای پژوهشی و فناوری دانشگاه پژوهش محوری آموزش و مسئله‌محوری پژوهش (آموزش‌های کارآفرینانه، کاربردی و موردنیاز صنعت و تسهیلگر اشتغال، حمایت از پژوهش‌ها، پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها در جهت تولید علم نافع، مسئله و محصول محور موردنیاز کشور)

زیر
عامل‌ها

توسعه قراردادهای مشاوره، پژوهشی و طرح‌های پژوهشی دانشگاه با صنعت و مراکز پژوهشی ملی و جهانی (توسعه و پویایی فعالیت‌های دفتر ارتباطات علمی صنعت و دانشگاه) رشد مستمر کیفی و کمی انتشار محصولات پژوهشی و فناورانه دانشگاه (رشد مقالات و کتب دانشگاه در مجلات و انتشارات برتر جهان، تعداد مقالات پر استناد، تألیف، ترجمه و نمایه شده در سطح بین‌المللی و...)

طراحی نظام انگیزشی جامع مبتنی بر تولیدات علمی (حمایت‌های هدفمند مادی و معنوی از محصولات پژوهشی، فناورانه و ثبت اختراع و حفظ مالکیت فکری آثار) استقرار نظام‌های جامع رتبه‌بندی و تضمین کیفیت و شاخص‌های پژوهشی و بازخورد نتایج آن

عامل: سرمایه انسانی

تربیت و توانمندسازی سرمایه انسانی خودباور، چندبعدی، ماهر، کارآمد و کارآفرین پرورش متخصصان و دانشمندان متعهد، ارزش‌مدار و توانا در تولید علم و فناوری متناسب با ارزش‌های اسلامی و نیاز کشور

بهره‌گیری از نظام‌گزینه‌ش و پذیرش دانشجو طبق رسالت دانشگاه و مطابق با استانداردهای جهانی هرم مناسب اعضاء هیئت علمی با جذب نیروهای کیفی تخصصی و توجه به مغزها و اندیشه‌ها و بهره‌گیری از اساتید شایسته و توانمند داخلی و برجسته جهانی متفکر در تولید علوم و گسترش مرزهای دانش رضایت و تعهد شغلی اعضاء هیئت علمی (حمایت و بهبود معیشت، ارتقای منزلت و جایگاه و صلاحیت حرفه‌ای اساتید)

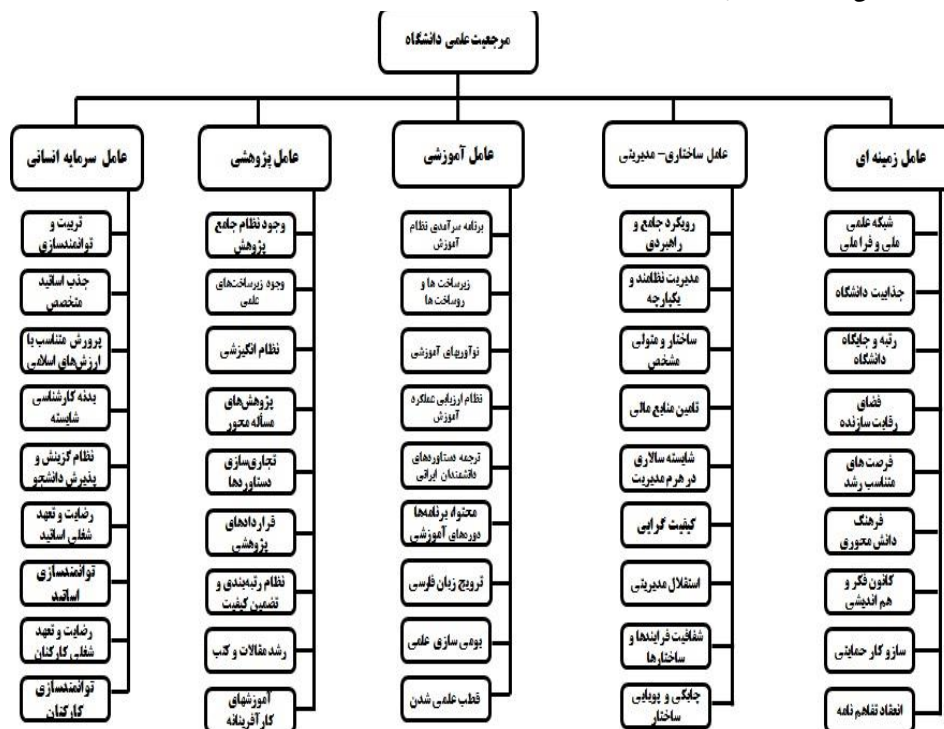
زیر
عامل‌ها

برنامه‌های دانش‌افزایی، بهسازی و توانمندسازی همه‌جانبه اعضاء هیئت علمی در مسیر ارتقای حرفه‌ای بدنه کارشناسی شایسته (انطباق ساختار سازمانی و شرایط احراز پست سازمانی با ویژگی‌های منابع انسانی و کادر پشتیبانی دانشگاه)

برنامه‌های توانمندسازی، بالندگی و بهسازی کارکنان (آموزش‌های پیش و ضمن خدمت، متناسب با نیازهای هر فرد)

رضایت و تعهد شغلی کارکنان (وجود عوامل انگیزشی، جبران خدمات منصفانه، شایسته‌سالاری و عدالت محوری مبتنی بر اخلاق اسلامی در جذب، انتصاب و ارتقای افراد متخصص، ارتقاء کیفیت معیشت و رفع مشکلات شغلی)

ساختار سلسله مراتبی درختی عوامل اصلی و فرعی مؤثر بر مرجعیت علمی دانشگاه در شکل ۱ به تصویر کشیده شده است.



شکل ۱. ساختار سلسله مراتبی درختی عامل و زیر عامل‌های مؤثر بر مرجعیت علمی دانشگاه

همچنین، پاسخ پرسش دوم پژوهش مبتنی بر اولویت عوامل مؤثر بر مرجعیت علمی دانشگاه (مورد مطالعه: دانشگاه بین‌المللی امام رضا علیه‌السلام) در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳. اولویت ۴۵ زیرعامل مرجعیت علمی در مجموع نظر خبرگان

رتبه	وزن	زیر عامل‌ها	عامل
۱	۰/۲۳۳۳۱۳۵	وجود شبکه علمی هم‌افزای ملی و فراملی	زمینه‌ای
۲	۰/۱۳۸۹۱۰۱	بهره‌گیری از معیارهای جذابیت دانشگاه برای جذب نخبگان	
۳	۰/۱۲۰۳۰۳۵	رتبه و جایگاه ممتاز متناسب دانشگاه در سطح داخلی و بین‌المللی	
۴	۰/۱۱۷۱۹۱۴	وجود فضای رقابت سازنده علمی	عامل
۵	۰/۱۰۳۱۱۲۹	وجود فرصت‌های متناسب رشد	
۶	۰/۱۰۰۹۱۷۹	وجود فرهنگ مروج دانش و پژوهش محوری	
۷	۰/۰۹۰۰۶۹۷	وجود کانون‌ها و اتاق فکر هم‌اندیشی استادان و نخبگان در حل مسائل	

رتبه	وزن	زیر عامل‌ها	عامل
۸	۰/۰۶۴۵۰۱۲۳	وجود سازوکارهای حمایتی، برگزاری همایش‌های ملی و بین‌المللی، اعطای بورسیه‌های تحصیلی، فرصت‌های مطالعاتی و پژوهانه	مدیریتی- ساختاری
۹	۰/۰۳۱۵۱۸۶	انعقاد تفاهم‌نامه و همکاری‌های آموزشی، پژوهشی، فناورانه و صنعتی	
۱	۰/۲۱۱۰۰۰۱	وجود رویکرد جامع و راهبردی در همه ابعاد و فعالیت‌های دانشگاه	
۲	۰/۱۹۰۶۰۹۷	وجود مدیریت نظام‌مند یکپارچه و راهبردی	
۳	۰/۱۷۱۷۹۹۱	وجود ساختار و متولی مشخص و شایسته برای برنامه‌ریزی توسعه	
۴	۰/۱۵۹۱۱۱۸	تأمین منابع مالی پایدار و تخصیص هدفمند و بهینه اعتبارات	
۵	۰/۱۰۶۲۳۱۱	وجود نظام شایسته‌سالاری در هرم مدیریتی	
۶	۰/۰۹۰۰۱۲۰	تقدم کیفیت‌گرایی بر کمیت‌گرایی در مدیریت ساختار و عملکردها	
۷	۰/۰۳۰۲۶۳۱	استقلال مدیریتی و تخصصی دانشگاه از سوگیری‌های سیاسی	
۸	۰/۰۲۱۱۰۰۵	هم‌افزایی و شفافیت قوانین، شاخص‌ها و تفویض اختیارات	آموزشی
۹	۰/۰۲۰۵۷۱۱	چابکی و پویایی ساختار اداری، مالی، مدیریتی و اجرایی دانشگاه	
۱	۰/۲۲۴۰۰۰۱	وجود چشم‌انداز و برنامه سرآمدی نظام آموزش دانشگاه	
۲	۰/۱۶۵۹۱۲۳	کیفیت مناسب زیرساخت‌ها و روساخت‌های آموزشی و کمک‌آموزشی	
۳	۰/۱۳۲۱۱۱۳	بهره‌گیری از نوآوری‌های آموزشی، پژوهشی و فناورانه	
۴	۰/۱۳۰۰۲۳۳	کمیت برنامه‌ریزی و ایده‌پردازی علمی و نظام ارزیابی عملکرد آموزش	
۵	۰/۱۱۰۱۲۱۱	ترویج و ترجمه دستاوردهای دانشمندان اسلامی - ایرانی	
۶	۰/۱۰۰۰۶۷۰	محتوای برنامه‌های آموزشی منطبق با مبانی ارزشی اسلامی و نیازهای کشور	
۷	۰/۰۶۰۱۹۲۸	ترویج زبان و ادب فارسی در مجامع علمی دنیا	
۸	۰/۰۴۲۳۰۴۱	بومی‌سازی و نقد نظریات علمی موجود در رشته‌های مختلف	
۹	۰/۰۳۰۱۰۷۳	وجود رشته‌های منتخب در راستای تبدیل‌شدن به قطب علمی کشور و منطقه	
۱	۰/۲۱۹۷۱۶۱	وجود نظام جامع پژوهش و فناوری بر اساس اسناد بالادستی	پژوهشی
۲	۰/۲۰۰۷۱۱۴	وجود زیرساخت‌های علمی وابسته به دانشگاه	
۳	۰/۱۷۴۱۱۷۲	طراحی نظام انگیزشی جامع مبتنی بر تولیدات علمی	
۴	۰/۱۱۷۱۹۰۱	انجام پژوهش‌های مسئله محور و هدفمند	
۵	۰/۱۰۹۵۲۱۶	تجاری‌سازی دستاوردهای پژوهشی و فناوری دانشگاه	
۶	۰/۰۶۷۶۳۱۱	قراردادهای مشاوره و طرح‌های پژوهشی دانشگاه با صنعت	
۷	۰/۰۴۱۱۵۷۸	استقرار نظام‌های جامع رتبه‌بندی و تضمین کیفیت و شاخص‌های پژوهشی	
۸	۰/۰۴۷۱۸۸۱	رشد مستمر کیفی و کمی انتشار محصولات پژوهشی و فناورانه دانشگاه	
۹	۰/۰۲۰۰۸۶۷	پژوهش محوری آموزش و مسئله محوری پژوهش	
۱	۰/۲۳۷۲۷۰۱	تربیت و توانمندسازی سرمایه انسانی خودباور، چندبعدی، ماهر و کارآفرین	سرمایه انسانی
۲	۰/۲۲۸۱۴۶۱	هرم مناسب اعضاء هیئت‌علمی با جذب نیروهای کیفی تخصصی	
۳	۰/۱۳۱۱۱۷۱	پرورش متخصص و دانشمند متعهد متناسب با ارزش‌های اسلامی	

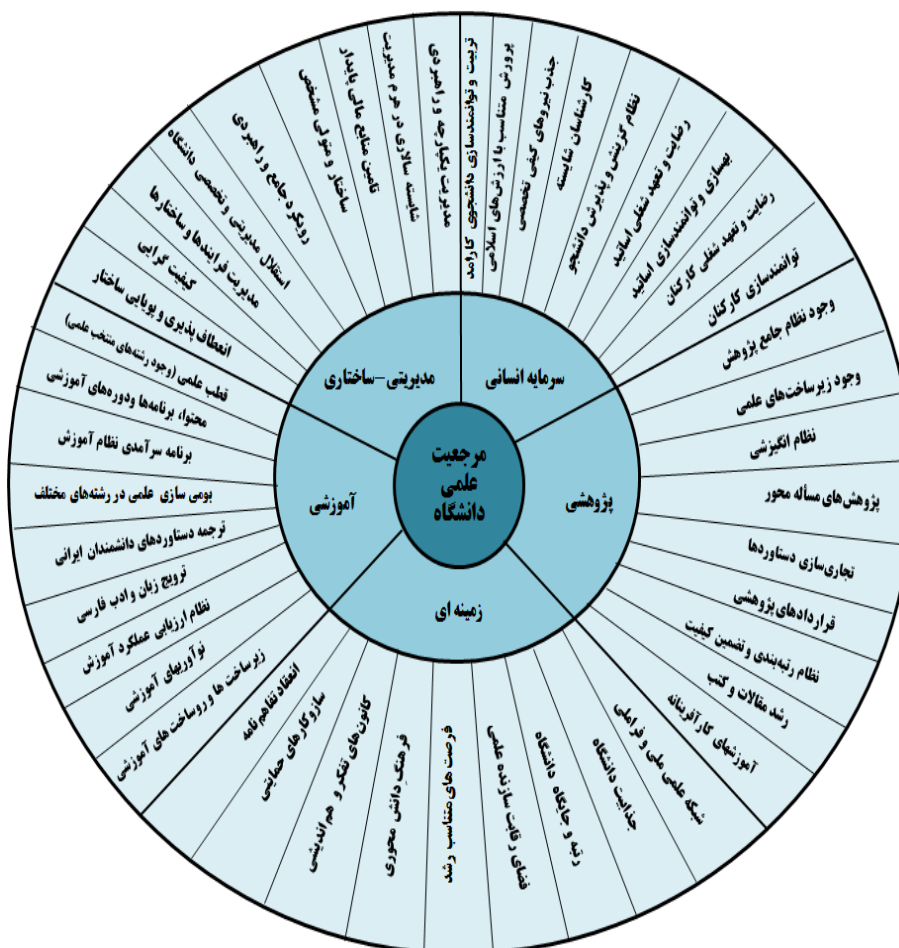
رتبه	وزن	زیر عامل‌ها	عامل
۴	۰/۱۰۰۱۱۰۱		وجود بدنه کارشناسی شایسته
۵	۰/۰۹۱۲۱۳۱		نظام‌گزینش و پذیرش دانشجو مطابق با استانداردهای جهانی
۶	۰/۰۷۷۱۲۰۵		رضایت و تعهد شغلی اعضای هیئت علمی
۷	۰/۰۷۲۳۰۸۵		برنامه‌های دانش‌افزایی و توانمندسازی همه‌جانبه اعضای هیئت علمی
۸	۰/۰۳۴۰۶۶۶		رضایت و تعهد شغلی کارکنان
۹	۰/۰۲۳۷۵۴۶		برنامه‌های توانمندسازی، بالندگی و بهسازی کارکنان

طبق مقادیر به‌دست‌آمده از تحلیل نظرات خبرگان (جدول ۳) اولویت ۴۵ زیرعامل به‌دست‌آمده در عامل مرتبط به این قرار است:

از میان ۹ زیر عامل سرمایه انسانی، زیرعامل تربیت و توانمندسازی سرمایه انسانی خودباور، چندبعدی، ماهر و کارآفرین با وزن نسبی ۰/۲۳۷۲۷۰۱ مهم‌ترین زیرعامل و زیرعامل برنامه‌های توانمندسازی، بالندگی و بهسازی کارکنان دانشگاه با وزن نسبی ۰/۰۲۳۷۵۴۶ در کمترین اهمیت قرار گرفت. از میان ۹ زیرعامل پژوهش؛ وجود نظام جامع پژوهش و فناوری بر اساس اسناد بالادستی با وزن نسبی ۰/۲۱۹۷۱۶۱ در رتبه اول اهمیت و زیر عامل پژوهش محوری آموزش و مسئله محوری پژوهش با وزن نسبی ۰/۰۲۰۰۸۶۷ در آخرین رتبه قرار گرفت. در میان ۹ زیرعامل آموزش؛ وجود چشم‌انداز و برنامه سرآمدی نظام آموزش دانشگاه با وزن نسبی ۰/۲۲۴۰۰۰۱ رتبه نخست اهمیت را به خود اختصاص داد و زیرعامل وجود رشته‌های منتخب در راستای تبدیل شدن به قطب علمی کشور و منطقه با وزن نسبی ۰/۰۳۰۱۰۷۳ در آخرین رتبه قرار گرفت. وجود رویکرد جامع و راهبردی در همه ابعاد و فعالیت‌های دانشگاه یکی از زیرعامل‌های مدیریتی-ساختاری بود که با وزن نسبی ۰/۲۱۱۰۰۰۱ در رتبه اول اهمیت و زیرعامل چابکی و پویایی ساختار اداری، مالی، مدیریتی و اجرایی دانشگاه با وزن نسبی ۰/۰۲۰۵۷۱۱ در رتبه آخر این عامل قرار گرفت. در ۹ زیرعامل زمینه‌ای، زیرعامل وجود شبکه علمی هم‌افزای ملی و فراملی با وزن نسبی ۰/۲۳۳۳۱۳۵ رتبه اول اهمیت را به خود اختصاص داد و زیرعامل انعقاد تفاهم‌نامه و همکاری‌های آموزشی، پژوهشی، فناورانه و صنعتی با وزن نسبی ۰/۰۳۱۵۱۸۶ رتبه نهم را در مجموع به خود اختصاص داد.

سرانجام، بر اساس نظرات حاصل از هم‌اندیشی خبرگان در مجموع؛ تربیت و توانمندسازی سرمایه انسانی خودباور و کارآفرین در رتبه اول اهمیت، وجود شبکه علمی هم‌افزای ملی و فراملی در اولویت دوم و هرم مناسب اعضاء هیئت علمی با جذب

نیروهای کیفی تخصصی در رتبه سوم اهمیت در مجموعه عوامل مؤثر بر مرجعیت علمی دانشگاه قرار گرفت. مدل مفهومی مجموعه عوامل مؤثر مرجعیت علمی دانشگاه شکل ۲ ارائه شده است.



شکل ۲. مدل مفهومی عوامل مؤثر مرجعیت علمی دانشگاه

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از انجام این مطالعه، شناسایی، طبقه‌بندی و اولویت‌گذاری عوامل مؤثر بر مرجعیت علمی دانشگاه (مورد مطالعه: دانشگاه بین‌المللی امام رضا علیه‌السلام) در راستای ارتقای کیفیت آموزش عالی و قدرت نرم کشور بوده است.

با مطالعه ادبیات پژوهش و در مجموع نظرات خبرگان و متخصصان دانشگاهی طبق مدل مفهومی استخراج‌شده از پژوهش، پنج عامل زمینه‌ای، مدیریتی-ساختاری، آموزشی، پژوهشی و سرمایه انسانی عوامل مؤثر بر مرجعیت علمی دانشگاه را تشکیل می‌دهند. در رتبه اول از مجموعه عوامل، عامل زمینه‌ای قرار دارد که بستر مناسب برای تحقق مرجعیت علمی دانشگاه را فراهم می‌کند. الزامات و اقتضائات موردتوجه در آن در اولویت اول وجود شبکه علمی ملی و فراملی و پایگاه‌های اطلاعاتی مشترک جهت برقراری ارتباط فعال و مؤثر با دانشگاه‌های معتبر قرا می‌گیرد که تأیید‌کننده نتیجه پژوهش کمی و همکاران (۱۳۹۰) است که گسترش ارتباط دانشگاه با محافل علمی برتر دنیا را در رتبه اول عوامل دستیابی به مرجعیت علمی از دیدگاه استادان دانشگاه علوم پزشکی تبریز می‌داند. برای جذب نخبگان علمی، دانشجویان، اساتید و پژوهشگران برتر از سراسر جهان، دانشگاه باید با تقویت حیطه‌های سرآمدی خود به الگوی کیفی برای مؤسسات آموزش عالی کشور تبدیل شود و با انجام اقدامات لازم با شناسایی توانمندی‌های ویژه حوزه‌های مختلف و بهره‌گیری از ظرفیت‌های لازم جهت نقش‌آفرینی در سطح ملی و بین‌المللی به افزایش جذابیت دانشگاه بیفزاید. فراهم‌سازی فضای مناسب علمی در محیط دانشگاه، یعنی محیط آموزشی خلاق که با گسترش روحیه کاوش‌گری، رقابت‌سازنده و نقادی عالمانه همراه است باعث ایجاد فرصت‌های برابر جهت شکوفایی و پرورش استعدادها و پژوهشگران سرآمد علمی هم‌تراز با دانشمندان جهانی می‌شود و فرهنگ مهارت‌گرایی و دانش‌محوری را نهادینه می‌کند. در این راستا، برنامه‌ریزی علمی بر اساس واقعیت‌ها و نیازها به‌منظور جلوگیری از فرار مغزها و ایجاد اتاق فکر جهت هم‌اندیشی استادان و نخبگان دانشگاه در حل مسائل حائز اهمیت است. از اقدامات ملی اولویت‌دار در راستای ایفای نقش پیشگامی برای تولید معرفت علمی موردنیاز، وجود سازوکارهای حمایتی دانشگاه از نخبگان، ایجاد فرصت‌های مطالعاتی و تخصیص پژوهانه‌ها برای افزایش همکاری‌های بین‌المللی پژوهشگران (دیوی و همکاران، ۲۰۱۱) و انعقاد تفاهم‌نامه در راستای انجام طرح‌ها و پروژه‌های علمی مشترک با دانشگاه‌های برتر جهان در مجموعه

عوامل زمینه‌ای تأثیرگذار بر تحقق مرجعیت علمی دانشگاه است که باید مورد توجه مسئولین نظام آموزشی کشور قرار گیرد.

رتبه دوم عوامل مؤثر بر مرجعیت علمی دانشگاه را عامل ساختاری-مدیریتی به خود اختصاص داده است. در این راستا لازم است رویکردی جامع و راهبردی در همه ابعاد و فعالیت‌های دانشگاه ایجاد شود که نیازمند بهره‌گیری از مدیریتی یکپارچه و سیستمی برای تبدیل منابع انسانی به قابلیت‌های انسانی است. از این رو، بازنگری، اصلاح و بهسازی ساختار و فرایندهای کلان و تفصیلی دانشگاه، ارتقای کیفیت نظام مدیریت و تصمیم‌گیری در دانشگاه با بهره‌مندی از تفکر سیستمی و نگرش کل‌نگر و جامع به همه ابعاد و فعالیت‌های دانشگاهی باید مدنظر قرار گیرد. با وجود ساختار یا نهادی تعریف شده برای برنامه‌ریزی و کسب اعتبارات و منابع مالی پایدار و حاکمیت فرهنگ شایسته‌گزینی و شایسته‌سالاری در هرم مدیریت، انتظار می‌رود شاهد طراحی سازوکارهایی برای مسؤلیت‌پذیری و پاسخ‌گویی در مدیریت‌های آموزشی و پرورشی، استقلال مدیریتی دانشگاه از سوگیری‌های سیاسی و بهبود مدیریت منابع انسانی و آموزشی با تقدم کیفیت بر کمیت برود. نتیجه پژوهش کمی و همکاران (۱۳۹۰) نیز اختصاص اعتبارات کافی به طرح‌های پژوهشی به‌عنوان یکی از راهکارهای دستیابی به مرجعیت علمی است. در این راستا توسعه و تقویت استقلال علمی دانشگاه که از ارزش‌های اساسی و پایه‌ای آموزش عالی است (خلیلی و همکاران، ۱۳۹۷) با شفافیت در قوانین و مقررات، مورد تأیید در پژوهش فیاض (۱۳۹۰)، گسترش واگذاری اختیارات مدیریت‌های دانشگاه و جلب مشارکت اعضای هیئت‌علمی در تصمیم‌گیری‌ها و جهت‌گیری‌های شفاف و روشن در توسعه‌سازمانی مطابق با برنامه راهبردی و عملیاتی دانشگاه که افزایش چابکی و انعطاف‌پذیری ساختار اداری، مالی، مدیریتی و اجرایی دانشگاه را موجب می‌شود باید مورد توجه مسئولان و برنامه‌ریزان نظام آموزش عالی قرار گیرد.

رتبه سوم عوامل مؤثر بر مرجعیت علمی دانشگاه، عامل آموزشی است. تهیه نظام جامع آموزشی و ایجاد نقشه راه و برنامه در راستای سرآمدی و غنی‌سازی محیط دانشگاه برای انجام فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی ملی و بین‌المللی جهت رشد کمی و کیفی دانشگاه حائز اهمیت است. از این رو، تلاش مستمری برای توسعه و فراهم ساختن زیرساخت و روساخت شامل: فضاهای کالبدی، امکانات و تجهیزات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری مطابق با استانداردهای بین‌المللی روزآمد و نوآوری‌های آموزشی باید انجام

شود. ایجاد کمیته برنامه‌ریزی و ایده‌پردازی علمی و نظام ارزیابی عملکرد آموزش در این راستا می‌تواند با شناسایی و انتخاب نوآوری‌های آموزشی و تبعیت از استانداردهای علمی و انطباق دوره‌های آموزشی، برنامه‌های درسی و محتوای آموزش منطبق بر نیازهای تخصصی و واقعی کشور و بومی‌سازی علمی کمک شایان توجهی کند. در پژوهش حکمت افشار (۱۳۹۲) نیز بومی‌سازی علم برای احیای رویکرد مرجعیت علمی مورد تأکید قرار گرفته است.

با توجه به نتایج به‌دست‌آمده؛ عامل پژوهشی در رتبه چهارم از عوامل مؤثر بر مرجعیت علمی دانشگاه قرار دارد. از این‌رو طراحی و تدوین نظام جامع پژوهش و فناوری در راستای توأم ساختن آموزش با پژوهش و تعیین اولویت‌های پژوهشی مبتنی بر مزیت‌های نسبی و رقابتی دانشگاه، رتبه اول اهمیت را در مجموعه زیرعوامل پژوهشی به خود اختصاص داد. در این راستا بهره‌گیری از فرصت‌های جهانی، ایجاد و تقویت زیرساخت‌های علمی وابسته به دانشگاه و تعمیق رابطه آن با بدنه دانشگاه، همچون پارک‌های علم و فناوری، مراکز رشد و کارآفرینی، شرکت‌های علمی و پژوهشی دانش‌بنیان، پژوهشکده‌های بین‌رشته‌ای مأموریت‌گرا، قطب‌ها و انجمن‌های علمی و کانون‌های پژوهشی باید مورد توجه قرار گیرد. تدوین نظام انگیزشی مبتنی بر تولیدات علمی-پژوهشی اساتید و دانشجویان با هدف تعالی سطح دانش و ارائه آموزش‌های مرتبط با عرصه‌های کاربردی، جهت‌دهی به مقالات علمی با رویکرد مسئله محور و ناظر بر نیازهای دارای اولویت کشور، هدایت نظام‌یافته پژوهش‌های دانشگاهی به سمت کاربرد و تجاری‌سازی دستاوردهای پژوهشی، از زیرعوامل پژوهشی دارای اهمیت در راستای مرجعیت علمی دانشگاه است. توسعه صنعت نشر حرفه‌ای دانشگاه که با افزایش تعداد مقالات پر استناد همراه است و نشان‌دهنده توانایی در تولید علم متخصصان و نخبگان دانشگاهی است مورد تأکید قرار می‌گیرد. در پژوهش قمی و همکاران (۱۳۹۰) نیز رونق دادن به نشریات علمی از جمله عوامل دستیابی به مرجعیت علمی قرار دارد.

دانشگاه مرکزی برای تولید علم و بالندگی منابع انسانی به شمار می‌رود. از الزامات و اقتضائاتی که در این راستا باید مورد توجه ویژه قرار گیرد عامل سرمایه انسانی است که در رتبه پنجم عوامل مؤثر بر مرجعیت علمی دانشگاه قرار می‌گیرد. تربیت و توانمندسازی سرمایه انسانی متقی، خودباور و خلاق و توانا در تولید علم به‌عنوان محصول نظام آموزش عالی نقش حائز اهمیتی در فرایند تحقق مرجعیت علمی دارد. نتیجه پژوهش

قمی و همکاران (۱۳۹۰) نیز توسعه فرهنگ خودباوری منابع انسانی را از عوامل دستیابی به مرجعیت علمی می‌داند. منابع انسانی توسعه‌یافته و بالنده، نقش اساسی در رشد، پویایی و بالندگی یا شکست و نابودی سازمان دارند. بنابراین تقویت و توانمندسازی دانش‌آموختگان چندبعدی کارآفرین به‌عنوان نیروی انسانی کارآمد و علاقه‌مند به اعتلای کشور برای ورود به بازار کار، ارتقاء سطح کیفی و بهبود هرم اعضای هیئت‌علمی با جذب اساتید برجسته جهانی بسیار حائز اهمیت است.

در پژوهش قمی و همکاران (۱۳۹۰) نیز ارتقای توانمندی‌های همه‌جانبه اعضای هیئت‌علمی در مجموعه عوامل دستیابی به مرجعیت علمی مورد تأکید است. به‌منظور افزایش رضایت شغلی کارکنان، شایسته‌سالاری و عدالت محوری مبتنی بر اخلاق اسلامی در جذب، انتصاب و ارتقای نیروهای متخصص و بها دادن به منابع انسانی به‌ویژه نخبگان و رعایت عدالت در نظام پرداخت و جبران خدمت نیروهای متخصص باید مورد توجه قرار گیرد. طراحی و اجرای برنامه‌های توانمندسازی، بالندگی و بهسازی کارکنان متناسب با نیازهای زمان و با همکاری دانشگاه‌های گوناگون منطقه‌ای و بین‌المللی در راستای افزایش توانمندی‌های حرفه‌ای و نگهداشت نیروهای متخصص و دانشی در بخش‌های اجرایی دانشگاه نباید در حاشیه قرار گیرد و باید مورد توجه قرار گیرد؛ که توجه به توسعه کارکنان در پژوهش مقدسی، محمدخانی و محمدداودی، (۱۳۹۷) نیز مورد تأکید واقع شده است.

سرانجام، می‌توان بیان داشت مجموعه موارد مذکور، عوامل زمینه‌ساز و توانمندساز جهت نیل به جایگاه راهبردی مرجعیت علمی دانشگاه هستند. بنابراین لازم است با تدوین و اجرای سند آینده‌نگاری و نقشه راه تحقق مرجعیت علمی دانشگاه و کشور، فاصله موجود بین وضع موجود و مطلوب (شکاف نسبی بین سیاست‌ها، برنامه‌ها، روش کار، بستر اجرا، عملیاتی‌سازی، نتایج و پیامدهای مورد انتظار) دانشگاه‌ها و نظام آموزش عالی را به حداقل رساند، در تولید علم و تربیت عالم، سرآمد بود و قدرت نرم ملی را ارتقا بخشید.

سپاسگزاری

شکر شایان نثار ایزد منان که توفیق را رفیق راهم ساخت تا این مقاله را به رشته تحریر درآورم. سپاسگزار کسانی هستم که با ارائه نظرات و پیشنهادهای ارزشمند به ارتقای

کیفی مقاله کمک کردند. به‌خصوص از استاد فاضل و اندیشمند جناب آقای دکتر جباری نوغابی به‌عنوان مشاور که همواره نگارنده را مورد لطف و محبت خود قرار داده‌اند کمال تشکر را دارم.

منابع

- پوررضا، ر. (۱۳۹۰). رسالت آموزش در کسب مرجعیت علمی از منظر نقشه جامع علمی کشور. مجموعه مقالات اولین همایش ملی آموزش در ایران ۱۴۰۴. تهران: پژوهشکده سیاست‌گذاری علم، فناوری و صنعت.
- پورعزت، ع. الف.، خواستار، ح.، طاهری عطار، غ.، فراچی، م. م. و نرگسیان، ع. (۱۳۸۷). الگوی مطلوب طراحی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ایران در عصر جهانی‌شدن. مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی، ۱۲(۴)، ۳-۲۲.
- تابان، م.، سیدجوادین، ر.، اله پور اشرف، ی.، یاسینی، ع. و ویسه، م. (۱۳۹۵). شناسایی مؤلفه‌های مرجعیت علمی در آموزش عالی ایران با رویکرد داده بنیاد. فصلنامه مطالعات معرفتی در دانشگاه اسلامی، ۲۰(۲)، ۱۶۳-۱۸۲.
- حکمت افشار، م.، کلانتری، س.، ثناگو، الف. و جویباری، ل. (۱۳۹۲). احیای رویکرد مرجعیت علمی: دیدگاه دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشگاه علوم پزشکی گلستان. تحقیقات کیفی در علوم سلامت، ۲(۲)، ۱۲۵-۱۳۳.
- خراسانی، الف.، فتحی واجارگاه، ک. و قنبری، ر. (۱۳۹۴). تأملی بر اهمیت کارکرد پژوهشی دانشگاه در روند توسعه علمی و مرجعیت علمی. اولین همایش ملی راهکارهای توسعه و ترویج علوم تربیتی، روان‌شناسی، مشاوره و آموزش در ایران. تهران: انجمن توسعه و ترویج علوم و فنون بنیادین.
- خلیلی، الف.، خورسندی طاسکوه، ع.، غیائی ندوشن، س. و آراسته، ح. م. (۱۳۹۷). چگونگی کاربست قدرت در استقلال دانشگاهی در نظام آموزش عالی ایران؛ یک تحلیل گفتمان انتقادی. فصلنامه پژوهش در نظام‌های آموزشی، ۱۲(۴۳)، ۷-۲۴.
- رضاپور، ح. و فتاحیان، م. ح. (۱۳۹۶). آینده انقلاب اسلامی و قدرت نرم آموزش عالی، مطالعات انقلاب اسلامی، ۱۴ (۴۹)، ۵۵-۷۴.
- سیدجوادین، ر. و تابان، م. (۱۳۹۶). مدیریت توسعه منابع انسانی با رویکرد مرجعیت علمی. تهران: نگاه دانش.

- فیاض، الف. و افشار کهن، ز. (۱۳۹۰). گذری بر بسترهای فرهنگی تحقق مرجعیت علمی در جهان. مجموعه مقالات همایش ملی آموزش در ایران ۱۴۰۴. تهران: پژوهشکده سیاست‌گذاری علم، فناوری و صنعت.
- قمی، ح.، زادگان، ع.، علی زاده و.، خدایاری، م. ت. و همتی، م. ع. (۱۳۹۰). بررسی عوامل دستیابی به مرجعیت علمی از دیدگاه استادان دانشگاه علوم پزشکی تبریز. *افتق توسعه آموزش پزشکی*، ۴ (۳)، ۵۱-۵۳.
- قوام‌آبادی، م. غ.، مرتضوی نژاد، م.، نوروزی، س.، جوادی، م.، نانی، س. و عبدالحسین زاده، م. (۱۳۹۴). الگوی مرجعیت علمی در جمهوری اسلامی ایران بر اساس بیانات مقام معظم رهبری. *فصلنامه مطالعات راهبردی بسیج*، ۱۸ (۶۸)، ۵-۳۰.
- گودرزی، غ. و رودی، ک. (۱۳۹۰). تبیین مرجعیت علمی برای نهادهای علمی کشور با رویکرد تئوری مفهوم‌سازی بنیادی. *نشریه سیاست علم و فناوری*، ۴ (۲)، ۷۵-۸۹.
- محمدی نژاد، ب. (۱۳۹۰). *مجموعه‌ای برای تحول در حوزه برنامه‌ریزی آموزشی*. تهران: دفتر پشتیبانی و حمایت آموزش عالی.
- مقدسی، ج.، محمدخانی، ک. و محمدداودی، الف. ح. (۱۳۹۷). شناسایی روش‌های توسعه کارکنان در نظام آموزش عالی؛ مورد دانشگاه آزاد اسلامی منطقه ۸. *فصلنامه پژوهش در نظام‌های آموزشی*، ۱۲ (۴۳)، ۲۵-۳۹.

References

- Davey, T., Baaken, T., Galan Muros, V., & Meerman, A. (2011). The state of European University-business cooperation. *Part of the DG Education and Culture Study on the cooperation between higher education institutions and public and private organisations in Europe*.
- Fayyaz, I. & Afshar Kohan, Z. (2011). *Crossing the Cultural Bases of Realizing Academic Authority in the World. National Conference on Education in Iran 1404. Tehran: Research Institute of Science, Technology, and Industrial*. [In Persian]
- Gardner, P. L., Fong, A. Y., & Huang, R. L. (2010). Measuring the impact of knowledge transfer from public research organisations: a comparison of metrics used around the world. *International Journal of Learning and Intellectual Capital*, 7(3-4), 318-327.
- Ghavam Abadi, M.Gh., Mortazavinezhad, M., Nowruzi, S., Javadi, M. & Abdolhosseinzadeh, M. (2015). The pattern of scientific authority in the Islamic Republic of Iran based on the statements of the Supreme Leader. *Quarterly of Basij Strategic Studies*, 18(68), 5-37. [In Persian]
- Ghomi, H., Zadegan, A., Ali Zadeh, V., Khodayari, M. T. & Hemmati, M. A. (2011). Investigating the Factors of Achieving Scientific Authority from the Viewpoints of Tabriz University of Medical Sciences Professors. *Horizon of Medical Education Development Horizon*, 4(3), 51-53. [In Persian]
- Goodarzi, Gh. & Rudi, K. (2011). Explanation of Scientific Reference for Scientific Institutions of the Country with Fundamental Conceptual Theory Approach. *Science and Technology Policy*, 4(2), 75-108. [In Persian]

- Hekmat Afshar, M., Kalantari, S., Thinago, A. & Joybari, L. (2013). The revival of scientific authority approach: Graduate Students' Viewpoints of Golestan University of Medical Sciences. *Qualitative Research in Health Sciences*, 2(2), 125-133. [In Persian]
- Khalili, A., Khorsandi Tasko, A., Ghiyasi Nadoshan, S. & Araste, H. R. (2019). How Power Applies to Academic Independence in Iranian Higher Education System; A Critical Discourse Analysis. *Quarterly Journal of Research in Educational Systems*, 12(43), 7-24. [In Persian]
- Khorasani, A., Fathi Vajargah, K. & Ghanbari, R. (2015). *The importance of university research function in the process of scientific development and scientific authority*. Tehran: Association for the Development and Promotion of Fundamental Science and Technology. [In Persian]
- Mohammadinejad, B. (2011). *Development in Educational Planning*. Tehran: Higher Education Support Office. [In Persian]
- Moghadas, J., Mohammad Khani, K. & Mohammad Davoodi, A. H. (2019). Identifying Employee Development Methods in Higher Education System; Case Study of Islamic Azad University Region 8. *Quarterly Journal of Research in Educational Systems*, 12(43), 25-39. [In Persian]
- Noaman, A. Y., Ragab, A. H. M., Madbouly, A. I., Khedra, A. M., & Fayoumi, A. G. (2017). Higher education quality assessment model: Towards achieving educational quality standard. *Studies in Higher Education*, 42(1), 23-46. To link to this article: <http://dx.doi.org/10.1080/03075079.2015.1034262>. Published online: 22 Apr 2015.
- Perkmann, M., Neely, A. & Walsh, K. (2011). How should firms evaluate success in university-industry alliances? *A performance measurement system-R&D Management*, 41, 202-216.
- Por Reza, R. (2012). The mission of education in acquiring scientific authority from the perspective of comprehensive scientific map of the country Proceedings of *the First National Conference on Education in Iran 1404*. Tehran: Science, Technology and Industry Policy Research Institute. [In Persian]
- Purazat, A., Khastar, H., Taheri Attar, Gh., Farahi, M. M. & Nargesian, A. (2009). Desirable pattern of design of universities and institutes of higher education in the era of globalization. *Studies of the Islamic Revolution*, 12(4), 3-22. [In Persian]
- Rezapor, H. & Fatahiyan, M. H. (2018). The Future of the Islamic Revolution and the Soft Power of Higher Education. *Studies of the Islamic Revolution*, 13(49). 55-74. [In Persian]
- Romani-Dias, M., Carneiro, J. & Barbosa, A. S. (2019). Internationalization of higher education institutions: the underestimated role of faculty. *International Journal of Educational Management*, 33(2), 300-316. To link to this article: <https://doi.org/10.1108/IJEM-07-2017-0184>
- Sayyd Javadin, R. & Taban, M. (2017). *Human resource development management with The approach of scientific authority*. Tehran: Negahe Danesh. [In Persian]
- Taban, M., Sayyd Javadin, R., AllahporAshraf, Y., Yasini, A. & Vase, M. (2016). Identification of Scientific Reference Components in Iranian Higher Education with Data Base Approach. *Quarterly of Knowledge Studies in The Islamic University*, 20(67), 163-182. [In Persian]